

Dr. Öğr. Üyesi

Abdullah BAYINDIR

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6581-0894>Kilis 7 Aralık Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih
Bölümü.

abdullahbayindir@kilis.edu.tr

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.

Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 16/09/2022 25/09/2022

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1176344>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Osmanlı Devleti Ordusunda Henry-Martini Tüfekleri*

Harry Martiny Rifeles in the Army of the Ottoman Empire

Öz

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde askeri alanda yapılan ıslah çalışmaları neticesinde özellikle piyade sınıfı askerlerin eğitimine önem verildiğini görmekteyiz. Ordunun modernize edilmesi, dönemin şartlarında kaçınılmaz ve elzem bir durum olarak görülüyordu. Sultan Abdülaziz'in (1861-1876) bu konuda ciddi çabalar sarf ettiği bilinmektedir. Bu bağlamda piyade askerlerin kullandığı silahlarda da değişikliğe gidilerek Amerika'dan çok sayıda tüfek alınmıştı. Devletin, bu tüfekler içerisinde Winchester markanın yanı sıra ona çok benzeyen diğer bir model Henry-Martini tüfeğini de tercih ettiğini görüyoruz. 1872 yılından itibaren ismi geçen tüfeklerin alınmasına karar veren devlet, ağırlıklı olarak Henry-Martini tüfeği olmak üzere yaklaşık 600.000 adet tüfeği ordunun hizmetine sunmuştur. Yerinde bir ıslah çalışmasıyla Osmanlı-Rus savaşında (93 Harbi) tüfeklerin faydasını gören devlet, askeri alandaki ciddi değişimi gözlemleyebilmiştir. Askeri okullarda modern silah eğitimine ağırlık verilmiş, askerlerin uygulamalı olarak tüfek, bakım, parçalar, onarım ve temizliği üzerinde durulmuştur. Yoğunlaştığımız çalışma 1892-1893 yıllarındaki piyade sınıfı askerlerin eğitimiyle alakalıdır. Alman asıllı *Comte De Waldersee* isimli üst rütbeli bir asker tarafından kaleme alınan eğitim kitabında birçok değerli bilgi sunulmuştur. Bu bilgiler içerisinde askerlerin silah kullanım aşamaları detaylı şekilde görsel verilerle beraber aktarılmaktadır. Eser Osmanlıcadan günümüz Türkçesine transkripsiyon yapılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Eğitim, Silah, Harry-Martini ve Mavzer Tüfeği.

* Bu çalışma; Hicri 1310-Miladî 1892-1893 yılında Alman asıllı *Comte De Waldersee* isimli üst rütbeli bir asker tarafından kaleme alınmıştır. Almanca yazılan kitap dönemin iki Türk yazarı Nâsır ve Mustafa Râgıb tarafından Arap alfabesiyle Türkçe'ye çevrilmiştir. Kitabın tam ismi "Piyade Sınıfına Mahsus Dâhiliyye ve Seferiyyeden Mevâdd-i Mücmeleyi Hâvî Ma'lûmât ve Terbiye-i Askeriyye" olarak geçmektedir. Çalışmanın konusunu oluşturan başlık ilgili kitabın dördüncü bölümünde geçmektedir.

ATIF: BAYINDIR Abdullah, "Osmanlı Devleti Ordusunda Henry-Martini Tüfekleri", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8/3 (Eylül 2022), s. (859-885)

CITE: BAYINDIR Abdullah, "Harry Martiny Rifeles in the Army of the Ottoman Empire", *Journal of History and Future*, 8/3 (September 2022), pp. (859-885)

Screened turnitin

Abstract

It is obvious that recently, the Ottoman empire has been working hard about the military reclamation, specially attached importance to infantry soldiers training. In that time the term's conditions made it needful to modernise the army. It is known the sultan Abdülaziz (1886/1876) has critical efforts about that issue. In this context weapons that infantry soldiers used to have considered to change and was bought quite a number rifle from America. We can understand, the government had preferred the Henry-Martini's rifles alongside nearly the similar the Winchester brand rifles. From 1872 the government has decided to buy from these brand's rifles, The goverment has ordered rifles about 600,000 predominantly the brand of Hanry martini, and served hem to the army's usage. In the war of Ottoman Empire Russia (93 war) has been observed the advantage of the rifles and the advantage in the army by the government. They paid attantion predominantly the use of the modern weapon traning In the military schools, soldiers practically learned about rifle,meintenance,pieces,repair and cleaning.the work we centre on is about the infantry soldiars during the in these years 1882-1893. A quite valuable information has been presented in the book was written by the Comte De Waldersee that named German executed who was a high ranked soldier. Among of these informations the usage stage of the weapons by the soldiers has been covered into visually and with the details. The work evaluated from the ottoman turkish to the modern turkish by transcription.

Keywords: Military traning, Weapon, Hanry-Martini rifles.

Giriş

Osmanlı Devleti, 18. yüzyıla kadar Avrupa devletlerine karşı askeri üstünlüğünü elinde bulundurmakta idi. Ancak bu süreç Karlofça Antlaşması'nın¹ imzalanmasıyla son bulmuştu. Osmanlı İmparatorluğu bu antlaşma ile askeri alandaki üstünlüğünü yitirmeye başlamış ve bu alanda eksiklikleriyle yüzleşmişti. İvedi bir şekilde askeri alandaki eksikleri tamamlamak amacıyla bir dizi reform hareketlerine girişmeyi elzem gördü. Bu sebeptendir ki Osmanlı Devleti'nde ilk ıslah hareketleri/çalışmaları askeri alanda kendini gösterdi².

İmparatorluk, eski gücüne kavuşabilmek ve askeri alanda sorunları gidermek amacıyla Avrupa'yı yakından takip etmeye başladı. Avrupa'nın teknik ve donanımlarından faydalanmak üzere subay eksikliğini gidermeye çalışmıştı. Bu durum askeri okulların açılmasında etkili olmakla beraber 18. asırda ordunun mühendis ihtiyacını gidermek için Deniz ve Kara Mühendishanelerinin açılmasına da vesile oldu. Ek olarak bunun yanında Askeri Rüşdiyeler ve İdadiler de açılmıştı³. Sultan I. Mahmut devrinde Batı tarzında asker yetiştirmek için Humbaracı Ahmet Paşa (Cloud Alexandre Comte de Bonneval) tarafından

1 Ayrıntılı bilgi için bkz. Kurtaran, U. (2016). "Karlofça Antlaşması'nda Venedik, Lehistan ve Rusya'ya verilen ahidnamelerin genel özellikleri ve diplomatik açıdan değerlendirilmesi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35(60), ss.97-140.

2 Bayındır, A. (2021). *Osmanlıda Piyade sınıfı askerlerin eğitimi*, Hiper yay., s.17.

3 Bayındır, A. (2021). *Osmanlıda Piyade sınıfı askerlerin eğitimi*, s.17-19.

Humbaracı Ocağı kuruldu⁴. 1774 yılında Macar asıllı Baron de Tott tarafından Sadabat Sarayı'na yakın bir mevkide 250 subay ve askerden oluşan **Süratçi Topçu Birliği** faaliyete başladı⁵.

1792 tarihinde Rusya'ya karşı alınan yenilgiden sonra ise Sultan III. Selim döneminde Nizam-ı Cedid⁶ hareketleri başlamıştı. Böylelikle askeri alanda yenikler şeklinde kendini gösteren gelişmeler yeni bir ordu sistemi olan Nizam-ı Cedid ordusunu meydana getirdi⁷. 1826 tarihine gelindiğinde, askeri alanda yapılan yeniliklere sürekli olarak karşı olan Yeniçeri⁸ Ocağı, Sultan II. Mahmut tarafından kaldırılmış ve yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye⁹ adında bir ordusu kurulmuştu. Bu ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere birtakım yenilikler yapılmaya başlandı¹⁰. Bu bağlamda askeri üniformalar, askeri techizatlar ve askeri silahlar üzerinde modernizasyon çalışmaları yoğunlaştırıldı.

Bunun yanı sıra Avrupalı Devletler silah teknolojisinin gelişiminde dur durak bilmemekte idi. Silah tasarımında veya silah alım-satımında bir rekabet ortamı mevcut idi. Hâliyle orduda modern hamleler içerisine giren Osmanlı Devleti de Avrupalı devletlerden geri kalmamak için silah teknolojisini takip ediyordu. Bu devirde yaygın olarak kullanılan silah markalarından *Henry-Martini*, *Chassepot*, *Snider*, *Ramington* ve *Albany* markalı iğneli tüfek/tüfenk/tüfeng-ler¹¹ oldukça popüler idi¹². Osmanlı Devleti 19. asrın ikinci yarısında hem eski model silahları modernize etmeye çalışmış hem de piyasaya çıkan yeni silahları satın almaya çalışmıştı¹³. Abdülaziz¹⁴ (1861-1876) devrinde şeshaneli silahlar iğneli tüfeklere çevrilmeye birlikte Amerika'da üretilen *Henry-Martini* ve *Winchester* marka silahlardan da satın alınmaya başlanmıştı¹⁵.

Bu markalardan özellikle Henry-Martini -Osmanlı Devleti için Martin-Henry patentiyle özel üretilmiş¹⁶- tüfeğini tercih etmişlerdi. 19. yüzyılda Amerika'da imal edilmeye başlanan bu tüfek; boyu 110 cm, çapı ise 11 mm olarak piyasaya çıkmıştı. Dipçığının her iki tarafında dekoratif armalar mevcuttu. Bu işlemlerden ötürü yurdumuzda *Aynalı Martin*

4 Hayta, N.-Ünal, U. (2014). *Osmanlı Devleti'nde yenileşme hareketleri*, Gazi Kitabevi, s.40.

5 Hayta, N.-Ünal, U. (2014). *Osmanlı Devleti'nde yenileşme hareketleri*, s.60.

6 Beydilli, K. (2007). "Nizâm-ı Cedid", *İA*, c.33, ss.175-178.

7 Turan, H. (2019). "III. Selim'den Tanzimat'a Osmanlı Devleti'nde yeniden yapılanma hareketleri", *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), s.38.

8 Beydilli, K. (2013). "Yeniçeri", *İA*, c.43, ss.450-462.

9 Özcan, A. (1991). "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye", *İA*, c.3, ss.457-458.

10 Sarı, H. (1996). "II. Mahmut dönemi'nin askeri faaliyetlerine Mudurnu kazası'nın katkıları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 18(29), s.158-159.

11 Osmanlıda kullanılan tüfek çeşitleri için ayrıca bkz. Çoruhlu, T. (1993). *Osmanlı tüfek, tabanca ve techizatları (askeri müzeden örneklerle)*, Genelkurmay basımevi, Ankara.

12 Soyluer, S. (2018). "Tüfekhane-i Âmire'yi mamur kılmak: Osmanlı tüfek imalatında Avrupalı uzmanların rolü", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 52(52), s.295.

13 Ünver, M. (2013). "Teknolojik gelişmeler ışığında Osmanlı-Amerikan silah ticaretinin ilk dönemi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(54), ss.195-220.

14 Osmanlı padişahı (1861-1876). Ayrıntılı bilgi için bkz. Küçük, C. (1988). "Abdülaziz", *İA*, c.1, ss.179-185.

15 Satış, İ. (2011). "19. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı-Amerika silah ticareti", *History Studies*, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı, s.301.

16 Çoruhlu, T. (1993). *Osmanlı tüfek, tabanca ve techizatları*, s.52.

adıyla anılmıştır. Ateşleme düzeneği, tetik korkuluğu, nişangah ve namlunun üzerinde altın kakma motifleri yer almaktaydı¹⁷. Bütün bu fiyakalı görünümle Aynalı Martin halk nazarında oldukça sevilmiş hatta birçok kahramanlık hikayesine konu olmuştu. Yalnızca hikayelere değil türkü sözlerine kadar giren Aynalı Martin yurdumuz insanı tarafından hatırı sayılır bir yere sahipti.

Bütün bu gelişmeler ışığında 1872 tarihinde İngiltere'den getirilen Henry-Martini tüfek numunelerini incelemeye alan Osmanlı hükümeti bu markanın 1871 modelinden 200.000 adet sipariş vermeye karar kıldı. Silahın kullanımı ve etkili menzili beğeni toplayınca ve orduda ilgiyle karşılanınca devlet 1873 tarihinde 300.000 adet daha sipariş verdi. Halihazırda modernizasyon çalışmalarına hız veren imparatorluk elini çabuk tutma gayretinde idi ve vakit kaybetmeye hiç niyeti yoktu. Kısa sürede ordunun ihtiyacını karşılamak isteyen Osmanlı devleti, siparişleri sıklaştırmış ve envanter kayıtlarındaki modern silah sayısını kısa süre içerisinde arttırmıştı. Ancak Henry-Martini silahının tam olarak dağıtımı 1880 tarihinde gerçekleşmişti¹⁸.

Bu bağlamda Osmanlı ordusuna dağıtılmış ve askeri sınıfların kullanımına sunulmuş olan Henry-Martini tüfeği dönemin eğitim kaynaklarında da yerini almıştı. İncelediğimiz eserin dördüncü bölümü Henry-Martini (mavzer tüfeği de denilmiş) tüfeğinin detaylı kullanım anlatımına ayrılmıştır. Tüfeğin Osmanlı ordusuna gelmesinden sonra piyade sınıfı askerlerin eğitiminde kullanılması oldukça yaygın görülmektedir. Piyade okullarında verilen eğitimde Henry-Martini tüfeğinin kullanım aşamaları, temizlenmesi, tamiri vb. aşamaları detaylı şekilde öğretilmektedir.

Eser toplamda on üç bölümden oluşmakta olup tamamında bir askerin eğitimine dair detaylı bilgiler mevcuttur. Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınan eserin transkripsiyonu yapılarak günümüz alfabesinde daha akışkan ve sade bir dil kullanılarak okuyucuya sunulmuştur. Eserin orijinal sayfa sayıları koyu renkte ve sayfa ortasında belirtilmiştir. Yine çeşitli ana başlıklar ile anlatılan bu bölüm (4.bölüm) birçok alt başlık ve maddelerle de detaylandırılmıştır.

Çalışmanın ekler kısmında Henry-Martini tüfeğine ait fotoğraflar paylaşılarak görsel zenginlik kazandırılmaya çalışılmıştır.

Dördüncü Fasal (Bölüm)

Tüfeğe ve Tüfekten Nasıl Faydalanılacağına Dair Bilgiler

Henry-Martini – Mavzer Tüfeği

Piyâdeye Özel Martini-Henry Tüfeği

B. Çeşitli parçaları listesi ve ne işe yaradıkları

Tüfek başlıca dört parçadan oluşmaktadır.

Namlu, 2. Mekanizma, 3. Kundak, 4. Harbi

17 Çoruhlu, T. (1993). *Osmanlı tüfek, tabanca ve techizatları*, s.41.

18 Soyluer, S. (2018). "Tüfekhane-i Âmire'yi mamur kılmak: Osmanlı tüfek imalatında Avrupalı uzmanların rolü", s.295.

Bunlardan başka techizat ve alet kısımları da tüfeğin parçalarından sayılmaktadır. Çarpışma sırasında kullanılmak üzere tüfeğin bir süngü veya kasaturası da mevcuttur.

Namlu: Namlunun amacı, fişeği silahın iç kısmından alarak barut gazının sıkıştırma kuvvetiyle hareket eden kurşuna istenilen yönü ve istenilen hareketi vermektir.

49

B. Namlunun içi: Namlunun içi başlangıcından itibaren merkezden namlunun bitimine kadar olan hata, mihver-i mecef veya namlu mihveri ismi verilir. Namlunun iç kısmı yivli yivsiz olmak üzere iki kısımdan oluşmakta olup yivsiz olan kısmına fişek yatağı adı verilir. Fişek yatağı namlunun en gerisinde bulunup tamamen fişek şeklindedir. Adı geçen şekil yan tarafı koni şeklinde iki zıt yapıdan ibarettir. Taban ile tabana koşut olan bir düzlemlle sınırlanan bu koni parçalarının birincisi fişek barutunun ve ikincisi ise sıkı ve kurşunun bulunduğu kısımlara aittir. Fişek yatağının bitiminde kovan tablasının etrafında halka şeklinde bir oyukluk mevcut olup bunun sağ ve solunda kovanları dışarıya atmaya yarayan tırnakların yatağı bulunur.

Namlunun yivli kısmında yedi adet yiv olup namlunun iç kısmında, etrafında soldan sağa doğru devrederler. Her bir devir 560 milimetrede sona erer buna da hatve-i helezon (dairesel)¹⁹ ismi verilir. Setten sete olan bu aralık 11,43 milimetre olup buna tüfeğin çapı denilmektedir. Namlunun uzunluğu 840 milimetre olup yivli kısmı 778 milimetredir.

50

H. Namlunun dışı: Namlu silindir şeklinde olup pastan korumak amacıyla dıştan cilalanmıştır. Fişek yatağında namlu sıcaklığı, ağız tarafına oranla daha fazladır. Çünkü barutun basıncı bu kısımda en fazladır. Nişan almak için namlunun üst tarafında arpacık ile nişangâh bulunur ki bunlara nişan tertibatı denilir. Arpacık tüfeğin ağız kısmına yakın ve çatı şeklinde bir parçadan ibaret olarak namluya lehimlenmiştir. Bu arpacık, süngüyü tüfeğe takmak için ayak vazifesi görür ve üzerinde nişan hattı bulunur.

1. Nişangâh: Nişangâh: Nişangâh yatağı ve vidası ve yatak yayı, vidası, nişangâh levhası ve süngüsü ve levha başlığı, vidası, namlarındaki parçalardan oluşmaktadır. Nişangâh yatağı biri diğerinden yüksek olmak üzere başlıca iki kısımdan ibarettir. Bu yatağın ortası yarık olup geri tarafında birer küçük deliği kapsayan iki kulak mevcuttur ki bu kulaklarda söz konusu deliklerden geçen çivi levha ayağındaki delikten de geçerek levhayı yatağa sabitler.

51

Yatağın yüksek olan kısmı birbirinden yüksek olmak üzere üst üste sıralanan çizgiler şeklinde üç kısma ayrılmıştır ve her bir kademenin hizasında olmak üzere nişangâh yatağının sağ yanında 100, 200, 300, 400 rakamları yazılmıştır. Nişangâh yatağı kalay ile namluya lehimlendiği gibi yatak vidası vasıtasıyla da namluya vidalanmıştır. Yatak, yayı kendi vidasıyla yatağa vidalanıp nişangâh levhası gerek yatırılmış ve gerekse kaldırılmış

19 Hatve mermi çekirdeğinin kendi etrafında bir tur dönmesine deniyor, yivli silahlarda mermi namlu içindeki helezonik (dairesel) yiv ve setten dolayı helezonik(dairesel) bir şekilde dönerek ilerliyor, bu da deliş gücü, menzil ve çıkış hızını arttırıyor.

iken yerinde sabit tutar. Nişangâh levhası bir çerçeve şeklinde olup sağ ve sol taraflarından her biri yüz metreye işaret etmek üzere ayrılan çizgileri mevcuttur. Sol taraftaki çizgiler üzerine 5, 7, 9, 11 tek rakamları ve sağ taraflarındaki çizikler üzerine dahi 6, 8, 10, 12 çift rakamları kazınmıştır. Nişangâh levhası üzerine baş ve işaret parmakların yardımıyla ileri-geri ve başka bir tabirle aşağı-yukarı hareket edici uzun şekilde bir parça geçirilmiştir ki bu parçaya levha sürgüsü adı verilir. Bahsedilen sürgünün parmakla tutulacak yeri çentikli olarak yapılmıştır. 500'den 1200 metreye kadar olan mesafede kullanılacak nişan hattının tepesine özel olmak üzere sürgünün ortasında ufak bir kertik açılmıştır ki buna "gez" denilir. Başlık levhaya vida ile sabitlenmiş olunup üzerinde iki adet gez mevcuttur.

52

Bunlardan birisiyle levha yatırıldığı halde 100'den 400 metreye ve diğeriyle levha kaldırıldığı halde 1300 metreye kadar nişan alınır. 100 metreden 400 metre mesafelere kadar nişan almak lazım gelirse levha sürekli yatık halde bulunmalıdır. Bahsedilen mesafelere nişangâhı ayarlamak için sağ elin baş ve işaret parmaklarıyla levha sürgüsünü arzu edilen mesafenin gösterge kâdemesine getirmek gerekir. 400 metrenin yukarısındaki mesafelere nişan almak lazım gelirse levha sürekli halde kaldırılmış bulunmalıdır. Levha kaldırılmış ve sürgüsü en aşağı indirilmiş bulunur ise 500 metreye nişan alınmış olur. Yukarı ki mesafelere nişan almak için sürgü yukarıda ifade edildiği şekilde sağ elin parmaklarıyla tutulur ve arzu edilen mesafe derecesine kadar yukarıya sürülür.

53

2. Mekanizma: Mekanizma, namluyu kapak ve fişeği namlu içinde tutmak ve gerekirse fişekle ateş etmek ve dışarı atmak vazifesini görür. Askerlerin bilmesi gereken diğer aksamlar ise: *Kovan, Kapak çivisi, İğne yayı, Manivela, Tetik, Korkuluk köprüsü*, denilen kısımlardan ibarettir.

Kovan: Çakmak parçalarının birbirlerine sabitlendiği ve muhafazalarına mahsus bir boşluktan ibarettir.

Kapak: Kovan ile manivelayı kapamaya mahsus olduğu gibi iğneyi de iç kısımda muhafaza edip ona istenilen yönü vermeye yarar. Fişeği kolaylıkla fişek yatağına koyabilmek için üstü kaşık şeklinde imal edilmiştir.

Kapak çivisi: Kapağı kovana sabitlemek için kullanılır ve kovanın solunda oyulmuş delikten geçirilir.

İğne yayı: Helezon şeklinde ve çelikten imal edilen bir tel olup iğnenin üzerine geçirilmiştir ki iğneye ileriye doğru olması gereken şiddetli hareketi gerçekleştirir.

Manivela: İlerisinde bulunan kulaklarda açılmış deliklerden geçen bir çivi ile kovanın alt kısmına (korkuluğa) bağlıdır. Gerisinde bulunan köprüye başparmak ile basıldığı halde aşağı ve yukarı hareket eder ve bunun hareketiyle de ilerisinde bulunan kulaklar da hareket edeceğinden kapağı aşağı ve yukarı hareket ettirir.

54

Manivelanın iki kulağı arasında bir deliği kapsayan tulumba adı verilen bir parça mevcut olup manivela kulaklarının deliğinden geçen çivi bahsedilen tulumbanın boşluğundan da

geçerek tulumbayı manivelaya sabitler. Bu şekilde manivelanın hareketiyle tulumba ileri ve geri hareket edeceğinden iğneyi geriye doğru çekerek iğne yayını kurar. Tetik kovanın alt kısmına bağlı olup tüfeğin kurulup ateş edilmesi işleminde kullanılmaktadır. Tırnak, namlu açıldığı zaman fişegi dışarıya atmaya yaramaktadır. Korkuluk köprüsü, tetiği muhafaza etmekte ve bir şeye çarpıp tüfeğin yanlışlıkla ateş alması gibi durumları engellemektedir.

3. Kundak: Ceviz ağacından imal olunup manivelayı eğilmeden ve bir tarafa çarpmadan muhafaza eder. Bahsedilen kundak biri uzun diğeri kısa olma üzere iki parçadan oluşmuş olup uzun olan kısmı namlunun yerleştirildiği kısımdır. Bu uzun kısmın yukarı tarafı çatlayıp parçalanmaması için çelikten imal edilmiş bir boruya (ağız borusu) geçirilmiştir ve boru iç kısımdan bir çivi vasıtasıyla kundağa sabitlenmiştir.

55

Kundağın kısa kısmı dipçik ve kabzadan oluşmakta olup dipçik ateş edilirken tüfeği omuza dayamak için kullanılır ve nişan alır iken sağ elle güzelce kavrayabilmek için kabzaya doğru gittikçe inceler.

4. Harbi: Harbinin kullanılmasının amacı, fişek kovanları tırnakla dışarıya çekilemeyip de fişek yatağında kalır ve elde temizleme çubuğu da bulunmaz ise tüfeğin ağzından içeriye sokularak kovana dışarıya atmaktır. Harbinin alt tarafı vidalı imal edilip kundakta bulunan özel dişi vida yatağına geçirilerek vidalanır ve temizleme çubuğu bulunmadığı vakitlerde namlunun temizlenmesi konusunda işe yaramaktadır.

56

5. Techizat: Teçhizat adı verilen parçalar kundağı tüfeğin diğer aksamalarına bağlamak üzere kullanılır.

Bunlar ise:

1. Üst ve alt bilezik adı verilen iki adet bilezik
2. Tüfek kayışının bağlanması için üç adet bağlantı yeri (biri üst bilezikte diğeri korkuluk köprüsünde ve öbürü de dipçiktedir.)

Dipçik tabanı (herhangi bir çarpmadan zarar görmemesi için demir levha ile kaplanmıştır.

6. Edevat:

Bunlar ise:

1. Tüfek kayışı (Gerek kısa ve gerekse uzun olarak takılabilir.) Tüfek omuzda taşındığı zaman kundağı muhafaza etmek ve silahların kullanıldığı zaman bir engel teşkil etmemesi için bahsedilen bu kayış kısa olarak takılır. Yalnız tüfek omuza asılacağı zaman uzun olarak takılır. Kayış pek fazla gergin olarak takılırsa bileziklerin sallanmalarına sebep olur.

2. Ağız kapağı (Arpacık ile namlu ağzını herhangi bir zarardan korumak ve namlu içinde yabancı maddenin girmesine engel olmak işine yarar.)

57

Henry Martini tüfeğinin süngüsü aşağıda verilen aksamalardan ibarettir.

1. Asıl Süngü
2. Süngü Bileziği
3. Süngü Kılıfı

Asıl Süngü: Tüfek ağzına takılıp göğüs göğüse çarpışmalarda saplamak için kullanılır. (Süngü) namlu, dirsek, kovan ismindeki üç kısımdan oluşur. Süngü namlusu dört köşe olup ucu sivridir. Süngü dirseği, süngü tüfeğe takıldığı zaman namludan atış yapılırken mermilere engel olmaması için tüfeğin ağzından uzak bulunması amacıyla yapılmıştır. Süngü kovanının içi boş olup süngü ayağı vazifesini gören ve arpacığın geçmesi için üç yarığı kapsayan bir silindirden oluşur.

Süngü Bileziği: Süngü tüfeğe takıldıktan sonra çıkarılması lazım gelince sola çevrilir. (Diğer ayrıntıları yaptırımlararak gösterilmelidir.)

1. Asıl süngü kılıfı
2. Süngü kılıfı ağızlığı
3. Süngü kılıfı çamurluğu, adlarında üç parçadan oluşur.

Süngü kılıfı, süngü namlusu şeklinde olup içi mukavvadan yapılmış ve dışı deri ile kaplanmıştır. Üç tarafta pirinçten bir çamurluğu ve ağız tarafında da yine pirinçten üretilmiş bir ağızlığı mevcuttur.

58

Kasaturalı Martini Henry Tüfengi

Kasatura: Hem saplamak ve hem de vurmak amacıyla kullanılmak üzere yatay şekilde olan bir parçadır.

1. Namlu 2. Kabza 3. Kın

Namlu: Asıl namlu ve kabza sapı adlarında iki parçadan oluşan ve çelikten üretilmiş olup ucu sivri ağzı keskin ve ortasında bir oyuğu bulunmaktadır. Kabza sapı da üzerine balcık ve kabza bağı ile kabza tahtaları geçirilerek üzerine gelecek şekilde parçalardan oluşur.

Kabza: Kasaturanın elde kullanılması ve tüfeğe takılmasını kolaylaştırmak için kullanılır.

1. Balcık, 2. Kabza Başı, 3. Kabza tahtaları, 4. Kabza mandalı, 5. Mandal yayı, 6. Yay vidası, 7. Yay vidası yatağı namlarında yedi parçadan oluşur.

Kın: Kasaturayı muhafaza eder ve üzerine gelecek parçalardan oluşur.

1. Kın köselesi, 2. Kın çamurluğu, 3. Kın ağızlığı, 4. Kın ağızlık düğmesi

59**Tüfek ile yapılacak hareketler**

Tüfeği düzgün ve doğru bir şekilde tutmak askerler için, askerlik namusunu korumak kadar şerefli bir vazifedir.

Henry Martini Tüfeğinin Sökülüp Takılması

Asker ve çavuşlar tarafından sökülüp takılmasına izin verilen parçalar aşağıda verilmiştir.

1. Süngü, 2. Kayış, 3. Harbi, 4. Mekanizma kapağı

Süngü, silahların nasıl kullanıldığına dair açıklamalarda belirtildiği üzere çıkarılıp takılır.

Harbi: Yatağından çıkarmak için namlu ileride olmak üzere tüfeğin dipçiği iki ayağın ortası ilerisine yerleştirilir. Sol eliyle namlunun ucundan kavramalı ve sağ eliyle de harbinin baş tarafından tutarak (gerekirse ucundaki boşluğa bir bez parçası geçirerek) harbiyi önce geriye ve daha sonra yukarıya doğru çekmelidir.

Mekanizma kapağı: Kapağı çıkarmak için evvela kapak çivisi çıkarılır. Bu çiviye çıkarmak için kapak çivisi burmasını sağdan sola doğru yarım diş çevirip daha sonra ters tarafından çivinin ucuna hafifçe vurmalıdır. İkinci olarak kapağı sökmek için de evvela sağ elin başparmağıyla namluyu açıp daha sonra sol elin işaret parmağıyla kapağın uç tarafına kuvvetli basarak tekrar sağ el ile namluyu kapamalıdır.

60

Kapağı takmak: Kapağı yine yerine takmak için tüfeğin dipçiğini sağ uyluğuna dayayarak sol el ile tüfeği nişangâhın alt tarafından kavramalı ve sağ elin işaret parmağıyla tetiği çekip başparmak ile tulumba milini ileriye doğru yıkmalıdır. Bu anda sol elini tüfekten bırakıp kapağı alıp ve ucu aşağıya doğru gelmek üzere tamamıyla yatağına konularak sol elin ayasıyla kapak ökçesi üzerine geriye doğru basmalı ve bu halde sağ elin işaret parmağını tetikten çekerek sağ el ile namluyu yavaşça aşağı ve yukarı hareket ettirerek kapağı yerine yerleştirmelidir. Daha sonra namluyu yuvasına yerleştirmelidir. Kapak çivisini yerine yerleştirmek için tüfeğin sol tarafı üste gelmek üzere sol eliyle kabzadan tutmalı ve daha sonra kapak çivisini sağ elin baş ve işaret parmaklarıyla tutarak yerine yerleştirilmeli, üzerine hafifçe vurmali ve vidasını da soldan sağa doğru yarım diş çevirmelidir. Kasaturalı Henry Martini tüfekleri de süngülü Henry Martini tüfekleri gibi sökülüp takılırsa da kasaturalı Martini Henry tüfeklerinin kapak çivisi yaylı (maşalı) olduğundan bu çiviye çıkarmak için çevirecek parçanın ucunu kapak çivisinin ortasına ve yarığına dik şekilde yerleştirdikten sonra çevirecek sapının tepesine dosdoğru kuvvetlice vurarak çiviye çıkarmalıdır.

61

Bu çiviye tekrar takmak için sağ elin baş ve işaret parmaklarıyla çivinin yayı üzerine basarak ucunu tüfeğin sağ tarafında bulunan yuvasına yerleştirmeli ve daha sonra sol elin parmaklarıyla bahsedilen çivi tutularak sağ elle üzerine vurulmalı ve yerine yerleştirilmelidir. Gerek tüfeğin ve gerek mekanizmanın ve diğer aksamalarının sökülüp takılması gerektiği zaman tüfek ustalarına müracaat edilmelidir. Subaylar ise tüfeğin bütün aksamının sökülüp

takılmasını açıklamalarda verilen yöntemlere göre tamamıyla bilmelidir.

Seri Ateşli Mavzer Tüfeği

Mavzer tüfeği aşağıdaki aksamdan oluşmaktadır:

1. Namlu, 2. Mekanizma, 3. Kundak, 4. Harbi, 5. Teçhizat

62

Namluyu pastan muhafaza etmek için üzerine cila yapılmıştır. Tüfeği istenilen hedefe yöneltebilmek için namlunun üzerinde Şekil 3 ve 4'te görüldüğü üzere nişangâh ve arpacık mevcuttur.

Mavzer tüfeklerinde sabit nişangâh ve küçük ve büyük levha isimleriyle üç adet nişangâh bulunur. Sabit nişangâhla 300 metreye ve küçük levha ile 350 metreye ve büyük levha ile 1600 metreye kadar nişan alınır. Küçük levha sağ elin başparmağıyla ve büyük levha yine aynı elin baş ve işaret parmaklarıyla kaldırılıp yatırılır. Sabit nişangâhla nişan almak için büyük ve küçük levhaları yatırmak ve küçük levha ile nişan almak için bahsedilen levhayı kaldırmak gerekmektedir. Büyük levha kaldırılmış ve sürgüsü en aşağı vaziyette bulundurulmuş iken bahsedilen süngünün ortasında mevcut gez ile nişan alınır ise 400 metreye kadar atış yapılabilir. Büyük levhanın sağ ve sol taraflarında Şekil 5'te görüldüğü şekliyle taksimat çizgileri mevcut olup sol taraflardaki çizgilerin üzerine aşağıdan başlayıp yukarıya doğru 4'ten 12'ye kadar olan rakamlar yazılmıştır.

63

Bunlardan 4 rakamı 400 ve 5 rakamı 500 gibi devam ederek, 16 rakamı 1600 metrelik mesafeleri işaret eder. Sağ tarafta mevcut çizgiler 450 ve 500 gibi sıralanmış mesafeleri belirtmektedir. Büyük levhanın sürgüsünde mevcut gez ile 400'den 1400 metreye kadar ve bahsedilen bu levhanın en üstünde bulunan gez ile 1600 metreye nişangâh alınır.

Madde 3:

Namlunun içine ve başlangıç tarafından olmak üzere ortasından geçirilmiş kısmına, mihver veyahut mihveri ismi verilmiştir. Namlu içi yivli ve yivsiz olmak üzere iki kısımdan oluşmakta olup yivsiz olan kısmına fişek yatağı adı verilir, fişek şeklindedir.

64

Madde 4: Mekanizma

Mekanizmanın parçaları şekil 6 ve benzerleri gibi şekillerde gösterilmiş ve hepsinin isimleriyle her birini kapsayan bölümlerin isimleri de yanlarına yazılmıştır. Sürgü, kendi kolundan tutulup sağdan sola doğru çevrildikten sonra geriye çekilerek açıldığı vakit asıl mekanizmanın kovandan dışarıya çıkmaması için sürgü dayanağı üzerinde mevcut (Şekil 8) kendisine özel vida aracılığıyla iyice yerine yerleştirilmiş bulunmalıdır ki mekanizma geriye çekildiği zaman Şekil 1'de gösterilen dirseğe dayansın. Şekil 16'da gösterilen tırnak ucunda mevcut diş vasıtasıyla fişek kovasını dışarıya çıkarır. Şekil 17'de gösterilen fişek atacağıнын vazifesi tırnak vasıtasıyla geriye çekilen boş fişek kovasını mekanizmanın şiddetle geriye çekmesiyle mekanizma kovasından dışarıya atmaktır. Şekil 12'de gösterilen emniyet tetiği tüfeğin istenmedikçe ateş almasını engeller. Asıl mekanizma açılıp kapandıktan sonra yani

sürgü kolu sağa yatırıldıktan sonra emniyet tetiği soldan sağa çevrilebilir. Emniyet tetiği bu vaziyette iken tetik çekilse bile tüfek ateş almayacağı gibi sürgü kolunu da sağdan sola doğru çevirmek mümkün değildir.

65

Madde 5:

Askerlerin tüfek aksâmında söküp takmaya muktedir olacakları kısımlar aşağıdaki gibi kısaca ve sıralarıyla beyan edilmiştir.

1. Ağız kapağı, 2. Nişangâh örtüsü, 3. Tüfek kayışı, 4. Mekanizma, 5. Hazine yayı, 6. Harbi

Hazinenin ağız kapağını çıkarmak için dipçiğin burnu ileriye gelmek üzere tüfek yere yerleştirilip sol elin dört parmağıyla üst bileziğin altından tutulduktan ve sol elin başparmağıyla hazine yayının üst taraf yüzüğü tepesine basıldıktan sonra sağ ilk baş ve işaret parmaklarıyla kapak sökölüp çıkarılır.

1. Nişangâh örtüsü belirtilen usul ile sökölür.
2. Kayış da belirtilen usul ile sökölür.

3. Mekanizmayı sökmek için mekanizma sürgüsünün bağlantı yolunu mümkün olduğu kadar çevirilerek yukarıya kaldırılmalı ve tüfeği sağ kalçaya doğru getirilmelidir. Tüfek tek ateşe göre ayarlanmış ve mekanizma kapalı bulunmuş iken anahtarı ortadaki dayanak noktasına (mümkün olduğu kadar geriye) getirip sürgü kolunun düğmesini kılavuzda beyan olduğu şekilde kavramalı ve sürgü kolundaki bağlantı yolunu baş ve işaret parmaklarıyla tutup vidanın başına kadar kaldırdıktan ve sürgüyü de sağdan sola çevirdikten sonra geriye doğru çekerek asıl mekanizmayı kovandan çıkarmalı ve daha sonra anahtarı yine eski vaziyete getirmelidir.

66

Yukarıda numara 1 'de beyan olduğu şekilde hazne ağız kapağı sökölüp çıkarıldıktan sonra belirtilen usulle hazne yayı yukarıya doğru çekilerek çıkarılır.

Harbiyi çıkarmak için tüfek dipçiği iki ayak arasında bulunacak ve burnu geriye yönlendirilmiş olacak şekilde yere dayandırılıp sol el ile üst bileziğin alt tarafından kavramak ve sağ elin baş ve işaret parmaklarıyla harbinin silgi kısmından tutup çevirerek vidasını sökmek gerekmektedir.

67

Madde 6: Ana mekanizmanın çeşitli parçalarının sökölüp takılması

Mekanizmanın diğer aksamaları sadece temizlemek için sökölülmelidir. Sürgü kapağı ileriye ve sürgü kolunun düğmesi sağa yönelmiş olmak üzere sol el ile tutularak fişek atacağına bitiş kısmı horozda mevcut dişten kurtarılınca kadar kaldırılmalıdır. Sürgü kapağının dışı, sürgüde mevcut yatağından kurtuluncaya kadar sürgü kapağını sola çevirdikten sonra dışarıya çıkarılmalı, fişek atacağına uzun kısmı kapak kuyruğuna doğru aşağı basılarak fişek atacağı çıkarılmalıdır. Fişek çıkaracağını geriye doğru çekmek üzere yukarıya kaldırarak yatağından çıkarılmalı ve horoz ile iğne somununu sol el ile tutarak

horozun kaması sürgüde mevcut yatağına geçirinceye kadar bir miktar geriye çekilir iken sola doğru çevirmelidir. Diğer parçalarını sökmek için anahtardan faydalanmak üzere sürgü kapağının (fişek atacağıyla çıkaracağı birlikte olmaksızın) dişi mekanizma sürgüsünde mevcut yatağına gelmek üzere çevirerek yerine koymalıdır.

Bunu takiben başparmakla emniyet tetiğinin kanadını ileriye doğru basmak üzere asıl mekanizmayı sol ele alıp iğne somununu ve daha sonra emniyet tetiğiyle yayını ve horozu çıkarmalıdır. Bundan sonra sürgü kapağını sağ elin avucuyla tutup kuvvetlice sürgüye doğru basmakta iken dişi sürgüde mevcut yatağından kurtuluncaya kadar çevirdikten sonra birdenbire fırlamaması için gayet dikkatle ve ağır ağır kapak aşağıya yöneltilmiş olduğu halde yerinden çıkarıldıktan sonra iğne ve yayını çıkarmalıdır. Mekanizmaların diğer aksamaları sökülür iken tozdan korunmasına ve çeşitli tüfek mekanizmalarının ve diğer parçaların birbirine karıştırılmamasına ve şayet karıştırılır ise birbirinden ayrılması için derhal tüfek ustalarına müracaat edilmesine fazlasıyla dikkat edilmelidir.

67

Madde 7: Tüfeğin sökülmüş olan kısımlarının tekrar takılması

Sökülmüş olan kısımlar, sökülmüş oldukları sıranın tersi takip edilerek yerlerine tekrar takılır. Şöyle ki; hazne yayını yerine koyduktan sonra hazne kapağını yerine vidalamalı ve daha sonra mekanizmanın diğer parçaları aşağıda izah edildiği şekilde takıldıktan sonra asıl mekanizma yerine takılmalıdır.

Madde 8: Mekanizmanın diğer parçalarının takılması

İğne yayıyla birlikte sürgü de mevcut yerine yerleştirilmeli (bu esnada sürgü sola alınmış olmalıdır) sağ el ile mekanizma kapağı (fişek çıkaracağı ve atacağı birlikte olmaksızın) ve kapak dişi sürgüde mevcut yatağına gelmek üzere çevrilerek sürgüye geçirilmelidir.

69

Sürgü kapağı aşağı yöneltilmiş olmak ve iğnede mevcut düzlük kısım sürgü dayanağının ters tarafına gelmek üzere çevrilmelidir. Horoz kaması sürgüde mevcut yatağına gelmek üzere horoz yerine konmalıdır. Emniyet tetiği yayıyla birlikte ve kanadı sola çevrilmiş olmak üzere horozda mevcut yerine konmalıdır. Emniyet tetiği kanadını sol elin başparmağıyla aşağı basarak iğnenin en gerideki kısmıyla somunun dibi eşit bir seviyeye ve iğne somununun burnu horozda mevcut burunla aynı yöne gelinceye kadar iğne somununu iğnede mevcut vidalı kısma vidalamalıdır. Daha sonra sürgü kapağını çıkarıp fişek çıkaracağını yerine koyduktan sonra tekrar sürgü kapağını yerine geçirmelidir.

Sürgü kapağı yukarıya gelmek üzere horoz bütün sağ el ile kavrandıktan sonra kamanın ucu sürgüde mevcut yuvasına gelmek üzere geriye çekilmekte iken sağ tarafa doğru çevrilmelidir. Fişek atacağı kanalı horozda mevcut buruna tamamıyla birleşmek üzere yerine geçirilmelidir. Mekanizmanın diğer parçaları yukarıda anlatıldığı şekilde takıldıktan sonra asıl mekanizmayı yerine takmak için sol elin işaret parmağıyla tetiği geriye çekmek ve bahsedilen elin diğer parmaklarıyla kabzadan kavramak üzere dipçiği sağ kalçaya dayamalı ve sağ el ile sürgü kolunun düğmesinden baş ve işaret parmaklarıyla da sürgü bağlantı yolundan tutularak bu yol mekanizma kovanının üst tarafından geçecek kadar yukarıya kaldırılınca mekanizmayı ileriye sürmeli ve aynı zamanda sürgüyü sağa

doğru çevirerek tüfeği kapamalıdır. Bu halde horoz da kurulmamış olur. Bundan sonra sürgü yoluna ait vidayı yerine vidalamalıdır.

70

Madde 9: Tüfeğin tek ateşe göre ayarlanması

Şekil 23'te gösterilen kaşık yukarıda ve Şekil 25'te gösterilen anahtarı en ileride yani birinci şekilde bulunur ise tüfek tek atışa göre ayarlanmış olur.

Madde 10: Tüfeğin seri ateşe göre ayarlanması

Anahtarın en gerideki şekilde ve Şekil 24'te gösterilen kaşık sürmesi yukarıda bulunur ise tüfek tekrar ateşe göre ayarlanmış olur. Tüfek tekrar ateşe göre ayarlandığı zaman sürgünün geriye hareketi esnasında fişek atacağıın ilerisinde mevcut dirseğin Şekil 24'te gösterilen sürmenin ucuna çarpmasıyla boş fişek kovanları dışarıya atılacağı gibi kaşık da aşağıdan yukarıya doğru kaldırılır.

71

Madde 11: Anahtarın hareketi

Anahtarın birinci şekilden önceki haline getirilmesi ancak sürgünün sağdan sola çevrilerek açık bulundurulmasıyla olur. Anahtarın ortadaki vaziyete kolaylıkla getirilmesi ise sürgünün kapalı bulunmasıyla olur. Anahtarın gerideki vaziyette iken ileriye hareketi mutlaka kaşığın yukarıda bulunmasına ve sürgünün açık olmasına bağlıdır. Tüfek tek ateşe göre ayarlandığı zaman boş fişek kovanları fişek atacağıın kanalları ilerisinde mevcut dirseğin Şekil 26'da gösterilen anahtar yayının ön tarafında bulunan dişine çarpmasıyla dışarıya atılır.

72

Madde 12: Kaşığın hareketi

Kaşığın hareketi mutlaka anahtarın gerideki vaziyette bulunmasıyla aşağıdaki gibi bir duruma gelir. Şöyle ki: Sürgü açık ve geriye çekilmiş iken ileriye doğru atıldıktan sonra sağa çevrilir ise fişek atacağıında mevcut kanalın gerideki dirseği kaşık sürmesine çarpma kayış aşağı düşer. Eğer sürgü tekrar geriye doğru şiddetle çekilirse bu defa fişek atacağıın ön taraf dirseği bahsedilen sürmenin ucuna çarparak kaşığı yukarıya kaldırır.

81²⁰

Araçların temizliği

Silahları temizleme işlemi yalnız açıklanacak olan malzemeler kullanılarak gerçekleştirilmelidir.

B -Temiz ve tercihen ılık su kullanılmalıdır, su silah ile atış yapıldıktan sonra namlu içini temizlemekte kullanılır.

20 Çalışmanın orijinal nüshasında 72-81 sayfalarında şekiller mevcuttur bu şekiller orijinal nüshanın fotoları alınarak açıklamalarıyla birlikte ekler kısmında gösterilmiştir.

Madde 14:

Silahları yağlamaya özel yağ çeşitleri

Birincisi: Beş okka zeytin yağına bir okka gaz yağı karıştırılarak elde edilen yağdır. Elde edilecek yağın her zaman bu oranla karıştırılması şart olmayıp ölçü bahsedilen oranlarla istenilen miktarlarda ayarlanabilir.

İkincisi: Bir kısım eritilip süzölmüş iç yağıni iki kısım iyi ve saf zeytin yağıyla karıştırarak elde edilen üründür. Bu karışım katı halde bulunduğundan seferberlikte kullanılması kolaydır.

Üçüncüsü: Koyun yağı karışımıdır ki kundak ile namlunun temas ettiği kısımların ara yerlerine su ve nem geçmesini ve bu suretle de namlu ve mekanizmanın paslanmasını önlemek için çok faydalıdır.

82

Bunun yapılışı ise beş birim koyun yağıyla bir birim bal mumundan (koyu renkli ve sarı olmalıdır) ibaret olup öncelikle koyun yağı tamamıyla eridikten sonra üzerine bal mumu konulur. Ve her ikisi bir müddet kaynadıktan sonra ateşten indirilip soğuşa bırakılırsa karışım katı bir forma girmiş olur. Bununla tüfeği yağlamak için oldukça büyük bir fırça ile yağdan bir miktar alınıp kalınca olarak namlunun kundak ile birleşecek olan kısmına yukarıdan aşağıya kadar süröldükten sonra namlu ile kundak arasındaki birleşme noktalarındaki aralıklar da doldurulmalıdır.

Dördüncüsü: Keten yağı karışımıdır ki kundağın havanın ve yağışın etkisinden korunması için kullanılır. Bunu elde etmek için;

Madde 13:

Beş kilogram keten yağıyla yüz kırk gram kurşun oksit tozu bir demir kap içinde kaynatılır. Bunu takiben kap ateşten geri alınarak hemen üzeri kapatılır. İki saat kadar durduktan sonra tortusu geride kalmak üzere diğer temiz bir kaba gayet dikkatle doldurulur. Ve daha sonra deneme amaçlı temiz bir tahta üzerine bir fırça ile karışımdan bir miktar ince olarak sürölmelidir. Bu da süratle kurumalıdır. Bundan sonra bir fanila veya bez parçasını tahta üzerine sürerek cila verilmelidir.

83

Bu şekilde ahşap üzerinde ince bir zar meydana gelir ki yağmur ve rutubetin bir daha ahşaba nüfuz etmesi mümkün olamaz. Aynı işlemler tüfek kundağına yapılırsa hava şartlarının olumsuz etkilerinden korunmuş olur. Bahsedilen karışımı hazırlarken buharını solumak tehlikeli olduğundan bundan sakınılmalıdır. Aşağıda bahsedilen yağların yapılışına dair askere bilgi vermek gerekmemekle birlikte subay ve ast subaylara bilgi olması için buraya kaydedilmiştir.

C. Üstüğü

Namlu için temizlemek için kullanılır.

X. Bez

Tüfeği temizlemek veyahut kurutmak için çuha, bez ve fanila parçaları üzerine aşağıda

beyan olunan karışımlardan biri sürülerek tüfeğin parçaları yağlanmalıdır. Kirilenmiş olan bez parçalarını sodalı su veyahut sabun ile yıkamalıdır. Aynı bez parçasını yağlama işlemi için kullanmamalıdır.

84

H. Temizleme harbisi

Kamış yahut ağaçtan imal edilip namlu içini temizlemek için kullanılır. Harbinin ucuna sarılacak üstüğü boğum ve örgü teşkil etmeyecek şekilde gevşek ve tamamen bir kıyas olarak sarılmalıdır.

Ağaç ve kamış harbiler vasıtasıyla namlu içine az kuvvet harcayarak yeterli derecede bastırmak ve üzerlerine sarılacak üstüğü sargıları çekilecekleri zaman burulmamaları için iki el arasında tutulup burulduktan sonra namlu dâhilinde yivlerin köşelerine kadar nüfuz ederek az bir kuvvetle hareket ettirebilmek üzere harbiler ortalarına kadar sargılarla sarılması gerekir. Namluyu temizlemek için gereken tüfeğin asıl harbisinden faydalandığı zaman namlu iç yüzeyine sürünerek yivleri aşındırmaması için harbinin her tarafı üstüğü ile sarılmalıdır. Sargı burada bir miktar az sıkı olarak sarılıp; yivlerle, silinmesi zor olan yiv köşelerinin temizlenmesi için oralara gerektiği kadar baskı yapmak üzere bu üstüğüden iki ince tutam alınıp bir iplik vasıtasıyla haça benzer bir şekilde bağlanarak düğüm yeri harbinin tepesine geçirilmelidir. Daha sonra üstüğü tutamlarının alt tarafında kalan kısımları yivlerin dönüş yönü istikametinde olarak harbinin silgi tarafı üzerine avuç içiyle birleştirilip daha sonra tutamların haricinde kalan uçları da kıvrılarak böylece harbi üzerine sarılmalıdır.

K. Çöp

Yalnız bez ile temizlenmesi mümkün olmayan yerlerdeki kiri çıkarmak üzere ahşap olarak çubuklardan faydalanılır.

85

Madde: 15

Mavzer veya Henry Martini tüfeklerinin temizlenmesinde genel kurallar

Tüfeği temizlemedeki amaç mekanizmanın mükemmel bir şekilde işlemlerini temin ve tüfeği olumsuz dış şartlardan muhafaza etmek üzere toz ve rutubet ile kir ve pasın bertaraf edilmesinden ibarettir. Tüfeğin bakımı parçalarının şekil ve ebatını değiştirecek şekilde yapılmamalıdır. Tüfeğin muhtelif parçalarını parlatmak için kum, zımpara kâğıdı, kiremit, Moskof toprağı ve bunlara benzer çizici şeylerin kullanımı yasaktır.

86

Yağmur lekelerinden ileri gelen siyahlıkların tamamıyla yok edilmesi için uğraşmamalıdır. Çelik ve demir parçaların pastan muhafaza edilmesine ve şayet paslandıkları halde aradan vakit geçirilmeksizin hemen temizlenmesine dikkat edilmelidir. Çünkü paslar zaman içinde çoğalarak demir ve çelik içerisine nüfuz edeceklerinden tüfeklerin kısa bir zaman zarfında kullanılamaz hale gelmelerine sebep olur.

Pasın temizlenmesi için öncelikle tüfek bir kuru bez ile silinip kalın pas izale edildikten sonra fanila veya basit bir bezle yağlamak ve bir müddet bu şekilde bırakıldıktan sonra

silinmek, eğer pas hala kalmış ise yeniden yağlanarak kırmızı pasın altında siyah lekeler görününceye kadar aşağıda ifade edilen işlemlere devam etmek gerekir. Siyah lekenin ortaya çıkması pasın tamamıyla çıkarıldığına işaret olduğundan bundan sonra siyah lekenin çıkarılmasıyla uğraşılmamalıdır. Namlunun içerisi paslı olur ise öncelikle ağaçtan mamul temizleme çubuğu veyahut demir harbi ucuna üstüğü sarılarak yağlanmak ve bu şekilde bir müddet bıraktıktan sonra çubuk ucuna temiz fanila parçası veya üstüğü sarılarak namlu içinde siyah lekeler görülene değin aşağı yukarı hareket ettirilmek gerekir. Tüfek demir harbi ile temizleneceği zaman harbi hareketi esnasında ağız yivlerine sürünerek yivlerin zarar görmelerine sebep olacağından işlem esnasında buna fazlasıyla dikkat edilmesi ve zorunlu olmadıkça demir harbi ile temizlememek husûsunu dikkatten ayırmamalıdır. Paslar genellikle yiv köşelerinde bulunacağından buralarını dikkatle silmek lazımdır.

87

Pasları sert bir şey ile silerek gidermeye etmeye çalışmak daha sonralarında namlunun şeklini ve yivlerin kenarlarını bozacağından bundan her halde kaçınmak gerekir. Tüfekler paslandıkları halde sonradan onları temizlemek için çok zaman sarf etmek gerekeceğine ve bu husûs ise tüfeklerin kullanılmayacak hale gelmesine sebep olacağından her bir görev ve eğitimin akabinde başka şeyle meşgul olunmadan hemen silahların temizlenmesine özellikle itina ve dikkat etmek lazımdır. Mükemmel olmayan temizlik ve bakımın silahın zarar görmesine sebep olacağından bahsedilen bakım aletlerinin oldukça kaliteli olması lazımdır.

Her çeşit temizlikten evvel tüfeğin üzerinde bulunan toz silindikten sonra üzeri yağlanmalıdır. Fazla çalışan hareketli ve temasta olan yerlere (akar derecede olmamak şartıyla) yağ damlatmak lazımdır. Sabahleyin görülecek görevlerden evvel tüfeği silmek ve bu esnada tüfeğin evvelce silinmesinde kusur edilip edilmediğini ve pas ve rutubet olup olmadığını gözden geçirmek gerekmektedir. Namlu içini kontrol etmek için asker tüfeğin ağzını (20-25) santimetre kadar gözden uzak tutmak ve Henry Martini tüfeklerinde öncelikle kapağı açmak ve mavzerlerde mekanizma sürgüsünü çıkarmak ve tamamıyla yivlerin içlerini görmek için bir de aşağıdan bakması gerekir. Harbi, bez, üstüğü ve sair bu gibi malzeme yere düşer ise derhal, yani kullanılmadan evvel dikkatle kontrol edilmeli tozdan temizlenmeli ve harbinin ucunda bulunan üstüğü değiştirilmelidir.

88

Madde 16: İçerden temizleme usulü

Tüfeğin iç temizliği ya iki asker ile birlikte yahut yalnız bir asker tarafından gerçekleştirilir. İki asker ile tüfeğin içini temizlemek için askerlerden birisi sağ eliyle kabzadan ve sol eliyle nişangâhın altından kavrayarak tüfeği yatay bir vaziyette tutar. Bu halde sol ayak ileride ve sağ ayak geride olup sağ el de kalça üzerinde bulunmalıdır. İkinci asker sol ayağı ileride ve sağ ayağı geride olduğu halde sol el ile tüfeği üst bileziğin altından kavrar ve sağ eliyle temizleme çubuğunun ucunu fişek yatağının sonuna kadar sürer. Mavzer tüfekleri ağaç harbi ile temizlenecekleri zaman öncelikle harbinin üstüğü sarılmamış ucu mekanizma tarafından namlu içine koyulduktan sonra ağız tarafından tutan asker vasıtasıyla çekilerek büsbütün dışarıya çıkarılır ve tamamıyla temizleninceye kadar bu şekilde işleme devam edilir. Sargının kalın sarılmış bulunmasından dolayı bu esnada

harbinin namlu içinde sıkışıp kalması veya kırılması gibi bir durum ortaya çıkabilir. Bu şekilde bir durum ortaya çıktığında tüfek, tüfek ustasına teslim edilmelidir. Namlu içinde kolaylıkla hareket edebilmesi için temizleme çubuğu, ucundaki bez veya fanila parçasının kirlendikçe değiştirilmesine dikkat edilmelidir.

89

Tüfek yalnız bir asker tarafından temizleneceği zaman ahşap bir masa üzerine yatırılıp sol el üst bileziğin alt tarafından tutulduğu halde sağ el ile temizleme çubuğu namlu içine sokulur ve aşağıda anlatılan usul üzere hareket edilir. Eğer tüfeğin içi yapılan atışlardan dolayı kurşunlaşmış ise temizleme çubuğu ucuna temiz fanila parçaları sarıldıktan sonra namlu içine sokularak ve kurşundan bir eser görünmeyinceye kadar bez parçaları değiştirilerek temizliğe devam edilmelidir.

Bu gibi kurşunlaşmış namlular yağlı fanila parçasıyla da silinebilir. Fazlasıyla kurşunlanmış olan namluları temizlemeden evvel sıcak su ile yıkamak faydalıdır. Fakat oldukça fazla kurşunlaşmış olan tüfekler aşağıda açıklanacak olan vasıtalarla temizlenemedikleri halde tüfek ustasına gönderilmelidir. Namlu içinde bulunan barut çamurunu çıkarmak için su kullanılmalıdır. Bunun için tüfeğin ağzı aşağıya ve namlu ileriye gelmek üzere bir asker iki eliyle silahı bir kova üzerinde tutar. İkinci asker birincisinin karşısında durup mekanizma kovanı tarafından namluya bir teneke huni geçirdikten sonra bu huniden namlu içine bir sürahi ile su döker ve döktüğü su namlu ağzından temiz ve berrak çıkıncaya kadar bu işleme devam eder. Fakat bu esnada mavzer tüfeklerinde fişek hazinesiyle mekanizma kovanına ve Martini tüfeklerinde kovan içine su kaçırılmamak ve kundağı ıslatmamak gibi konulara dikkat ve itina edilmelidir.

90

İçine su dökülen tüfek kuru bez ile kurutulacağı esnada ağzı aşağı tutulmalıdır. Fişek yatağıyla mekanizma kovanı ucuna kalınca sargı sarılmış bir ağaç parçasıyla temizlenmelidir. Vida yuvalarıyla tırnaklar arasında bulunacak kirler mavzer tüfeklerinde kaşık ile anahtar takımı parçalarında ve Martini tüfeklerinde kabza kapağı çıkarıldıktan sonra mekanizma parçaları aralarında bulunacak kirler ucuna bez veya kendir sarılmış ağaç bir çiviyle temizlenmelidir. Namlu temizlendikten sonra içeriden dikkatle kontrol edilerek yiv köşelerinde kirden bir eser kalmadığı gözlemlenir ise yağlanmalıdır. Namlu içini yağlamak için başka bir harbi kullanmak veya eski harbinin sargısını değiştirerek kuru ve az bir bez ile sarmak gerekir.

Madde 17: Tüfeğin sıradan görevlerden sonra temizlenmesi

Eğitim, karakol, devriye ve sair bu gibi görevlerden sonra öncelikle bir kuru bez ile tüfeğin üzerinde bulunan toz alındıktan sonra yağlı bez ile yağlanmalıdır. Namlunun içi de ucuna kuru bez sarılmış bir harbi ile temizlendikten sonra tekrar yağlı bir harbiyle yağlanmalıdır.

91

Fakat sisli, yağmurlu, karlı havalarda kullanılan tüfekler kullanıldıktan hemen sonra nemden bir eser kalmayınca kadar silinip kurutulmalıdır. Her bir görevden evvel ve sonra asker tüfeği tamamıyla kontrol etmelidir. Her bir görevden sonra kundak bir bez parçasıyla

silinerek üzerine bulunan kir ve rutubet giderilmeli ve daha sonra el ile bir miktar silinerek parlatılmalıdır.

Tamamıyla nemden etkilenmiş olan bir kundak havanın tesiriyle eğrileceği ve bu eğrilik namluya da etki edeceği için kundağın güzelce kurutulmasına dikkat edilmelidir. Tüfeğin temizlenmesi manga çavuşunun gözetimi altında olarak manga askerleri taraflarından birlikte olarak yapılır. Tüfekler her eğitimden evvel ve bazen gelişigüzel bir zamanda subaylar tarafından yoklama edilmelidir. Velhâsıl tüfeklerin her an ve zaman temiz bulundurulmasına fazlasıyla itina ve dikkat edilmelidir.

92

Madde 18: Tüfeğin kullanıldığı ve bir yerde muhafaza edildiği zaman dikkat edilecek hususlar

Tüfeği yere yatırmaktan uzak durmalıdır ve şayet buna mecburiyet görülürse ağızla arpacık ve nişangâh ve mekanizmayı aslâ yere dokundurmamak konusuna oldukça dikkat edilmelidir.

Bu gibi durumlarda namlu ağızından tüfek içine kum, toprak, kar ve sair bu gibi yabancı madde girmiş olduğu halde silah kullanılıp ateş edilirse namlunun zarar göreceği ve bir daha böyle bir tüfekle ateş etmek mümkün olmayacağı muhakkak bilinmelidir. Tüfeğin ağızında ağız kapağı olmadığı halde bir yere dayamak yasaktır. Tüfek koltuk altında taşındığı zaman kasatura kabzasına ve çanta kayış halkalarına dokunmamalıdır. Birkaç gün kendisiyle ateş edilmeyen tüfeklerde atış yapılmadan önce mekanizma kapağı birkaç defa açılıp kapatılmalıdır. Tüfeği sararak silmek ve lüzumsuz yere mekanizmayı açıp kapamak ve tetiği çekip düşürmek yasaktır. Bir tüfekle atış yapılacağı zaman namlusu mükemmel surette temizlenmiş ve mekanizması iyi halde bulundurulmuş olmalıdır. Arpacığın tepesiyle nişangâh gezlerinin aslâ beyazlaşmaması gerektiğinden beyazlaştıkları takdirde derhal tüfek ustasına verilerek siyah hale getirilmesi gerekir. Fişek kovanları dip tablalarının dirsekleri civarıyla kurşun koyulması gereken yerin alt tarafı zayıf olduğundan atış sırasında fişekler çatlayarak kopacaklarından ve bu halde kovanların tırnak vasıtasıyla namlu içinden çıkarılmaları mümkün olmayacağından aşağıda açıklanacak olan işlem ile çıkarılması gerekmektedir.

93

Fişek kovanı aşağıda izah edildiği şekilde tablasından ayrılarak fişek yatağında kalırsa ya küçük parmak veyahut sert ağaçtan bir çöp vasıtasıyla dışarıya çekilir. Çöp vasıtasıyla çıkarmak için çöpün bir ucu kovanın tahminen ortasına kadar girecek şekilde kovanın iç yüzeyine üzerine sokulan çöpün ucuyla kuvvetle bastırıldıktan sonra geriye çekilmelidir. Fişek kovanı açıklandığı şekil ile çıkarılmadığı takdirde mekanizma kapağı manivela vasıtasıyla açılmış bulunduğu halde temizleme çubuğunun veyahut asıl harbinin ucuna kendir sarıldıktan sonra mezkûr çubuk tufengin ağız tarafından namlu içine sokularak fişek kovanının ön tarafından itip kovanı dışarıya atmalıdır. Fişek yatağında kurşun yerinin alt tarafı koparak kaldığı veyahut kovanın bir parçası yivli kısım içinde kaldığı takdirde hemen tüfek ustasına götürülmelidir. Tüfekler bir yerden diğer bir yere taşınırken bir askere ikiden fazla tüfek taşımak uygun değildir. Bu halde de asker namluları birbirine çarpmamak için dipçikleri birbirine yakın olarak birini bir omzunda ve diğerini diğer omzunda veyahut

her birini bir elinde veyahut koltuk altlarında taşınmalıdır. Soğuk havalarda gerçekleştirilen eğitimlerden sonra tüfekler nemkenecekleri için bir an önce odalara götürülmeye çalışılırken bu hususa dikkat edilmelidir.

94

Cephane

Genellikle fişekler üç çeşittir: 1-Kurşunlu fişek 2-Kurşunsuz fişek 3-Eğitim fişegi

Kurşunlu fişek

Aşağıda verilen parçalardan oluşur:

1. Kovanı ve kapsülü
2. Barut
3. İki mukavva parçası arasında mevcut balmumu sıkısı.
4. Kurşun ve kâğıt sargısı
5. Kurşun üzerine sürülmüş yağ

Fişek kovanı

Fişek kovanı madenî hazne ile bir dip tablasından ibaret olup hazne barut ve kurşunun koyulması için ve çeşitli çaplarda iki kesik koniden oluşmaktadır.

95

Dip tablası kovan haznesinin bitiminde ve hazneden bir miktar taşkın bulunur ki buna “tabla dirseği” adı verilir. Bu dirsek kovanın fişek yatağına girmesini engeller ve kovani fişek yatağından dışarıya atmaya mahsus tırnaklara tutamak yeri olur. Tablanın ortasında kapsülün konulması için bir oyukluk mevcut olup bu oyukluğun ortasında da dışarıya doğru bir çıkıntı vardır ki “göbek” adı verilir. İğnenin kapsül üzerine yapacağı çarpma ile kapsül göbekte temasta bulunduğundan kapsül ateş alır ateşin baruta etki etmesi için göbekte üç adet delik vardır ki bunlara “alev delikleri” denir. Kapsül dibi düz olmak üzere pirinçten üretilen bir kutu şeklinde olup içine kapsül eczası doldurulmuştur ve içten ince bir kâğıt ile kaplanmıştır.

Barutun miktarı

Fişeklerde bulunan barutun miktarı 5,5 gramdan ibarettir.

Balmumu sıkısı

İki adet kâğıt sıkısı arasında bir de balmumu sıkısı mevcuttur ki barutla kurşunu birbirinden ayırır ve kurşunun tamamen barut gazı etkisinde bulunmasına hizmet eder ve tüfeği temizler.

Baruttan ortaya çıkan pisliği birlikte alıp götürür.

Mermi

Kurşunun üst kısmı oval alt kısmı silindir şeklinde ve 21,1 gram ağırlığında olup çapı çapına eşittir. İki kat olarak kurşunun alt kısmında sarılmış olan kâğıt namlu içini

kurşunlanmadan korumasının yanı sıra kurşunun kovanındaki yatağında sağlamca yerleşmesini temin eder.

Kurşunların yağı

Beş kısım koyun yağı ve bir kısım balmumudan oluşmaktadır. Kurşunlar yağsız olarak durup atış yapılacağı zaman yağlanmalıdır.

Fişekler yirmişer-yirmişer veya onar-onar olarak paketlerin içine koyulur. Paketlerin üzeri mavi kâğıtlarla kaplanmıştır ve bu paketlerin önlerine bir beyaz kâğıt yapıştırılmıştır ki üzerinde pakette ne cins ve kaç fişek bulunduğu yazılarak açıklanmıştır. Asıl paket ise bir ipe sarılmıştır.

97

Kurşunların yağlanması

Aşağıda beyan edilen karışım bir tencere içine konulduktan sonra içerisinde (su) bulunan diğer bir kabin üzerine oturtulur. (Karışım bulunduğu tencere doğrudan doğruya ateş üzerine koyulmayıp ancak su buharı vasıtasıyla eritilmelidir.) Asker fişegi tablasından tutarak bütünüyle kovanın ucuna kadar (kovan aslâ yağlanmayacaktır) yağa sokmalıdır. Ve gayet az bir zaman sonra çıkarmalıdır. Kurşunun ucuna akarak toplanmakta olan yağ tekrar tencerenin içerisine akmak üzere kurşun tencerenin kenarına gayet hafifçe sürülmelidir. Daha sonra fişek koymak için özel olarak yapılan delikli tahtanın üzerine geçirilmelidir. Kurumaları için bu delikli tahta üzerinde iki saat kadar bırakıldıktan sonra paketlere yerleştirilir.

Kurşunsuz fişek

Aşağıdaki paraçalardan oluşur.

1. Fişenk kovanı ve kapsülü
2. Barut
3. Kâğıt sıkısı

98

Fişek kovanı, kurşunlu fişek kovanının aynıdır ve bu çeşit olan kovanlar kurşunlu fişek yerine kullanılması uygun görülemeyen kovanlardır. Kovanın barut kısmı kurşunlu fişek kovanlarına benzer şekilde rüganlanmamıştır. Bu tür fişeklerde barut ve eczalı kapsül yoktur. Bir ağaç tıpa ile fişek kovanı doldurulur ve üç tarafı kurşunun şekil ve büyüklüğünde olup son kısmında bir zıvana vardır. Silindirik lastiğin bir tarafına ağaç tıpasının zıvanası ve diğer tarafına demir kapsülün düğmesi geçirilmiştir. Bu silindirik lastiğin bulunmasına sebep iğnenin kapsüle olan çarpma şiddetini hafifleterek iğnenin kırılmasını engellemektir. Demir kapsül eczasız olup iğnenin ileriye doğru yapacağı hareketinde kırılmaması için çarpma yerinde faydalanılır ve silindir lastiğe düğmesi vasıtasıyla geçirilmiştir. Yukarıda olduğu gibi benzer ağaç tıpa ile silindir lastik ve demir kapsül birbirlerine geçirildikten sonra fişek kovanına ağızından geçirilmiştir.

Fişek kovanlarının temizlenmesi

Gerekli Aletler

Kapsülü çıkarmak için bir su tazyik aletiyle ağaçtan imal edilen bir tokmak ve iki su gerdeli (tahta kova), iki tane iskemle ve bir tane boş fişeklerin konulması için kap ve bir tane de vida çevireceği gibi şeylerdir.

99

Kovanları temizlemek için edevat

Kovanı dıştan temizlemek için bir tane küçük fırça ve içten temizlemek için bir tane çubuk fırçası (tütün çubuklarının içlerini temizlemeye mahsus fırçalar gibi, fakat kısadır) tablanın temizlenmesi için basit küçük resim fırçaları, talaşın ıslatılması için kenarı yukarıya koyverilmiş bir teneke ve bir tane kenarları ağaçtan ve kafes telinden imal edilmiş elek ve bir tane tencere ve iki tane kova ve keten bezi ve üstüğü ile ufak ağaç parçası bulunmalıdır. Kovanlar atış yapılmasının hemen ertesinde temizlenmelidir. Kovanların temizlenmesi iki şekilde gerçekleştirilir.

Birincisi atışı takip eden yirmi dört saat zarfında ve diğeri ise bundan hemen sonraki zamanlarda gerçekleştirilir ve müstesna olarak da uzun bir süre sonra da gerçekleştirilebilir. Fakat her halde kovanlar su içine konmuş olmalıdır.

Başlangıçta yapılacak temizlikler

100

1. Kapsülün çıkarılması

Bölükten su tazyiki aletini kullanmaya alışmış askerler tarafından yalnız olarak gerçekleştirilir.

2. Kovanlarda bulunan yağın yıkanıp temizlenmesi

Üstüğü ve keten bezleriyle yapılır.

3. Kovanların içinde kalan barut çamurunun çıkarılması

Öncelikle kovanların tamamı içerisi su dolu bir kap içine konularak el ile epey karıştırılır. Daha sonra su dökülüp aynı işlem su berrak olarak kalıncaya kadar tekrar edilir. Daha sonra yukarıda ifade edilen fırçalarla her bir kovan içten ve dıştan ve tabla yönlerinden ayrı ayrı temizlenirler. Sonra ucuna üstüğü sarılmış yumuşak odun parçası ve ucu sivri bir çöple kap- sül yuvası ve delikleri temizlenir. En sonunda kovan bir bez ve üstüğü ve odun parçasıyla içten ve dıştan silinip kurutulur. Bundan sonra kovanlar yine su içine konulacaktır. Ta ki son olacak temizliğe uygun oluncaya kadar su içinde bulunurlar.

En son yapılacak temizlik

4. Kovanları silip temizlemek

Kovanlar bir defa daha sıcak su içine konurlar. Daha sonra fırçalar ile gerek içten ve gerek dıştan temizlenirler. Sonra da güzelce kurutulurlar.

5. Kovanları bütün bütün kurutmak

Kovanlar ateş üzerinde ısıtılmış dişbudak ağacı talaşı içerisine konulup karıştırılır. Ve bunlar karıştırılır iken el ile de tamamıyla ovalanırlar. Daha sonra yukarıda tarif edilen elek içine kovanlar talaşla birlikte konur ve elenerek talaşlar aşağıdan çıkarılıp bunun arkasından kovanlar yine talaş içine konularak işlem tekrar edilir. Ve bu şekilde tamamıyla kovanlar kurutulur. Kovanlar aslâ parlatmak üzere temizlenmeyecektir. Yalnız üzerlerinde bulunan yağ ve içlerinde bulunan barut çamuru çıkarılacaktır. Kum ve sair çizici şeylerin kullanılması yasaktır. Bazı müstesna hallerde birinci olacak temizliklerde kapsülün çıkarılması geriye bırakılır.

Sonuç

Osmanlı'da modernleşme hareketlerinin fitilini ateşleyen en büyük etken şüphesiz askeri alanda yaşanan olumsuzluklardı. Ordunun savaşlarda başarısız olması toprak kaybına da sebebiyet vermişti. Bu durum devletin acil önlemler almasını gerekli kılıyordu. Bu minvalde öncelikle askeri alanda bir yenilenme, güncellenme yapılması gerekiyordu. Ancak bu alanlarda yapılacak yenilik hamleleriyle batının modern teknolojisi yakından takip edilebilir ve belki elden çıkan topraklar tekrar sınırlara dahil edilebilirdi.

Karlofça Antlaşması bu konuda bir dönüm noktası niteliği taşımaktaydı. Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti anladı ki ya ordularını modernize edecek ya da kaybetmeye devam edecekti. İlk defa büyük çapta toprağın kaybedilmesine sebep olan bu antlaşma devletin askeri alanda ne denli zayıf olduğunu göstermişti.

Yenileşme hareketlerine ilk radikal hamle Sultan II. Mahmut tarafından yapılmıştı. Yeniçeri Ocağının kaldırması ile başlayan süreç, Tanzimat Devri ve Meşrutiyet Devri yenilikleri ile devam ederek I. Dünya Savaşı'na kadar sürmüştü.

Düzenli ordu olarak bilinen Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun kurulmasıyla birlikte kullanılan silahlar, teçhizatlar, giyilen üniformalar ve yapılan askeri eğitimler tamamen yenilenip modernize edilerek Avrupa usulü değişimler yapılmıştır. Devletin özellikle 19. yüzyılda aldığı yenilgiler sebebiyle askeri alandaki yeniliklere ağırlık vermesi, bu alandaki kayıplarının telafisi için bir çaba niteliği taşımaktaydı. Bu bağlamda özellikle silah teknolojisi üzerinde yoğunlaşması dikkatlerden kaçmamaktaydı.

Devletin hızlıca silah teknolojisinde yenilikler yapmak istemesi onu, Avrupalı devletler ve Amerika ile ticaret münasebetine sürüklemişti. Bu minvalde devlet, hazinesinden askeri alandaki yenilikler için ciddi miktarda bütçe ayırmıştı. Dönemin en modern silahlarını ordu envanterine katmak isteyen Osmanlı yönetimi; *Snider*, *Enfield*, *Winchester* ve *Henry-Martini* model silah markalarını incelemişti. Bu modeller dönemin şartlarına göre en iyi silahlar olmasıyla birlikte ordunun hareket kabiliyetini arttıracak nitelikteydi.

Osmanlı devletinin görüşmeler ve incelemeler sonrası üzerinde yoğunlaştığı silah markası Henry-Martini olmuştu. Devlet ordusunu Henry-Martini silahları ile donatmıştı. 93 Harbi ve Otuz Gün savaşında da (Yunanistan-Osmanlı) kullanılmış olan bu marka silahın etkisi ordu içerisinde taktire şayan konumdaydı. Son derece pratik olan Henry-Martini silahı, dönemin silah teknolojisi kategorisinde en iyi silahlar arasında yerini almıştı.

Orduda yaşanan bu büyük çaplı modernizasyon çalışmaları ve askeri eğitim sistemindeki değişimler, Avrupalı eğitimler aracılığıyla aktarılmaktaydı. Bu eğitimlerde birçok faydalı dersin yanında modern silah eğitimleri de verilmekteydi. Henry-Martini model silahın kullanım ve bakımı gibi eğitimleri de dönemin ders kitaplarında kendine yer bulmuştu.

Bu çalışmamızda da piyade sınıfı askerlerin eğitimi için kaleme alınmış bir eserin incelemesi yapılmıştır. Giriş bölümünde de belirtildiği üzere, eserin dördüncü bölümü Henry-Martini silahına ayrılmıştır. Silahın birçok özelliklerinden bahsedilen bu bölümde yine silahı oluşturan parçalardan, teçhizatından, kullanışlılığından, niteliklerinden, iç ve dış özelliklerinden, fiziksel görünüşünden, kullanma esaslarından, temizlik ve bakımından, yağlamasından, mermi kovanlarından ve dahi barutun miktarından bahsedilmiştir.

Ayrıca tüfek ile yapılacak hareketler, Henry-Martini silahının sökölüp takılması işlemi, silahın ana mekanizma parçalarının sökölüp takılması, silahın seri ve tek ateş etme sisteminin ayarlaması, silahın muhafazası, cephanesi, kovanların temizliği için kullanılan edevatlar, bakım ve onarımı, tüfeğin süngüsü, kasaturası, bozuk olan silahların tamiratı ve tamir olunamayan silahlar hakkında nasıl bir işlem yapıldığına dair bilgiler yer almaktadır.

Sonuç itibarıyla çalışmamız bizlere, Osmanlı ordusunda, teçhizat ve cephane durumu, tüfeğin orduda ne denli önemli olduğu, askeri eğitimlerde ve savaşlarda neden bu marka silahların tercih edildiği hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Yine çalışmanın, Osmanlı Devleti'nin ordu envanterinde yer alan Henry-Martini silahının, yapısal özellikleriyle beraber, dönemin silah teknolojisine ve askeri alandaki yenileşme hareketlerine ışık tuttuğu düşüncesindeyiz.

Kaynaklar

- Bayındır, A. (2021). *Osmanlıda Piyade sınıfı askerlerin eğitimi*, Hiper yay. İstanbul.
- Hayta, N. & Ünal, U. (2014). *Osmanlı Devleti'nde yenileşme hareketleri*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Turan, H. (2019). "III. Selim'den Tanzimat'a Osmanlı Devleti'nde yeniden yapılanma hareketleri", *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(2), ss.37-46.
- Sarı, H. (1996). "II. Mahmut döneminin askeri faaliyetlerine Mudurnu kazasının katkıları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 18(29), ss.155-167.
- Soyluer, S. (2018). "Tüfekhane-i âmire'yi mamur kılmak: Osmanlı tüfek imalatında Avrupalı uzmanların rolü", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 52(52), ss.267-309.
- Satış, İ. (2011). "19. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı-Amerika silah ticareti", *History Studies*, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı, s.295-311.
- Çoruhlu, T. (1993). *Osmanlı tüfek, tabanca ve techizatları*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.

Kurtaran, U. (2016). “Karlofça Antlaşması’nda Venedik, Lehistan ve Rusya’ya verilen ahidnamelerin genel özellikleri ve diplomatik açıdan değerlendirilmesi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35(60), ss.97-140.

Beydilli, K. (2007). “Nizâm-ı Cedîd”, *İA*, c.33, ss.175-178.

Beydilli, K. (2013). “Yeniçeri”, *İA*, c.43, ss.450-462.

Özcan, A. (1991). “Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye”, *İA*, c.3, ss.457-458.

Ünver, M. (2013). “Teknolojik gelişmeler ışığında Osmanlı-Amerikan silah ticaretinin ilk dönemi”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 32(54), ss.195-220.

Çoruhlu, T. (1993). *Osmanlı tüfek, tabanca ve techizatları (askerî müzeden örneklerle)*, Genelkurmay basımevi, Ankara.

Küçük, C. (1988). “Abdülaziz”, *İA*, c.1, ss.179-185.

İnternet kaynakları

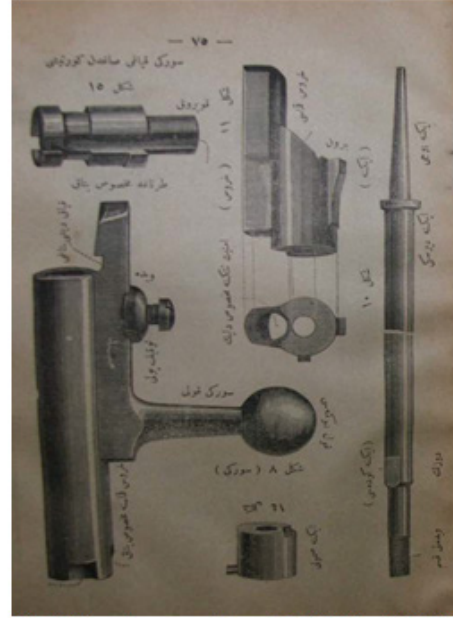
<https://www.pingudumuzayede.com/en/product/2272709/ottoman-shotgun> / Erişim tarihi: 10.09.2022.

https://battlefield.fandom.com/wiki/Martini-Henry?file=Martini-Henry_IRL.jpg / Erişim tarihi: 10.09.2022.

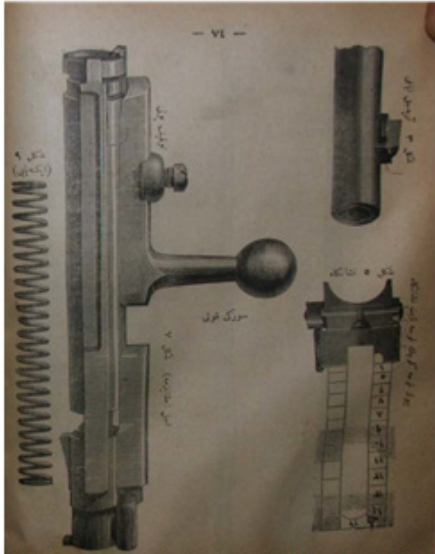
Ekler

Ek 1: Orijinal nüshadan örnek çizimler ve açıklamaları.²¹

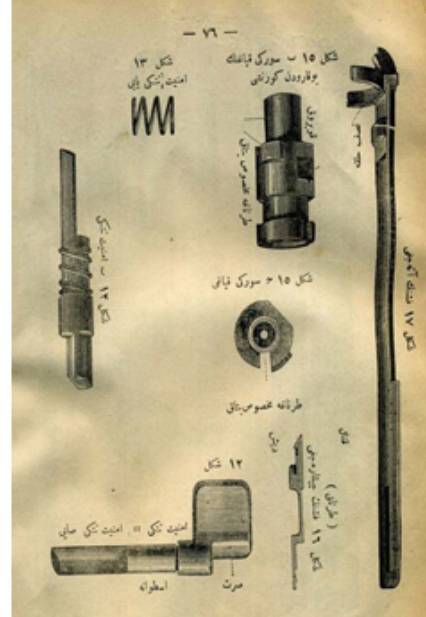
(Şekil 1) (Tüfengin sağdan görünüşü) Arpacık Namlu (Şekil 1) Mekanizma Kabza Harbi Üst Bilezik Aşağı Bilezik Aşağı Gerdâne Kundak (Tüfengin üstten görünüşü) (Şekil 2) Namlu Mekanizma (Şekil 4) Tevkif Vidası Büyük Levha (Ters yazı) Dişli Yatak Sürme Sabit Nişangâh Küçük Levha (Namlumun arpacıkla beraber kat'ı) (Şekil 6) Arpacık Yiv seti Yiv Milimetre 5 / 9

(Sürgü) Horoz kısmına mahsus yatak. Sürgü kolu-Tevkif yolu (Şekil 10) İğne. İğne Ucu-İğne dirseği (İğne gövdası)-Düzlük Vidalı kısım (Şekil 11) (Horoz) Emniyet tetiğine mahsus delik-Horoz kaması-Burun (Şekil 14) İğne somunu (Şekil 15) Kuyruk-Tırnağa mahsus yatak-Vida-Kapak dişli yatağı.

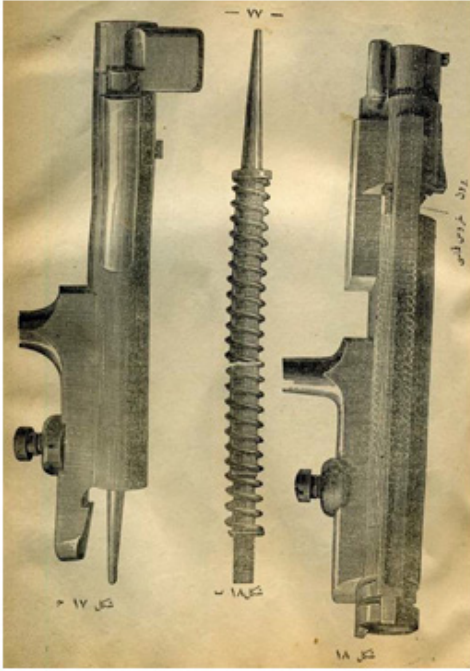

(Şekil 3) Arpacık Ayağı (Şekil 5) Nişangâh Sabit Nişangâh Küçük Levha Büyük Levha 7 8 9 10 5 6 11 12 13 14 (Şekil 7) Tevkif Yolu-Sürgü Kolu (Asıl Mekanizma) (Şekil 9) (İğne Yayı)

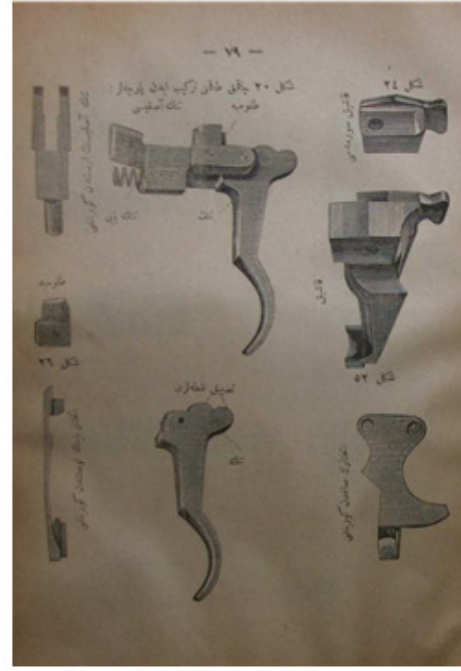

(Şekil 12) Emniyet Tetiği-Emniyet Tetiği Sapı-(Şekil 12 B) Emniyet Tetiği (Şekil 13) Emniyet Tetiği Yay (Şekil 15 B) Sürgü kapağının yukarıdan görünüşü-Kuyruk Tırnağa Mahsus Yatak (Şekil 15 H) Sürgü Kapağı Tırnağa Mahsus Yatak (Şekil 16) (tırnak) Fişenk Çıkaracağı Dış (Şekil 17) Fişenk Atacağı Halka Kanal

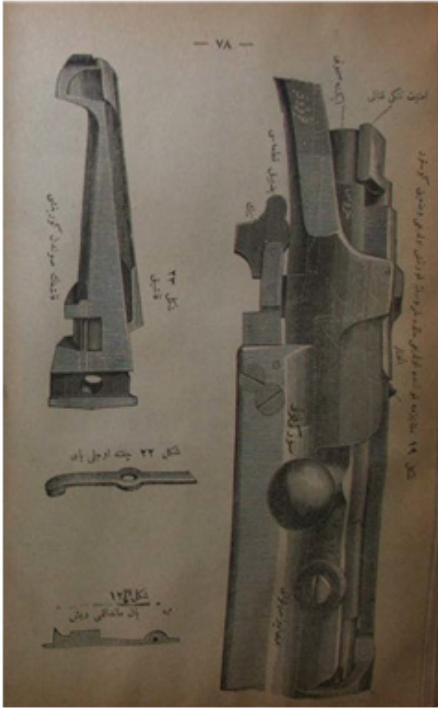
21 Resimlerin alındığı yer için ayrıca bkz. Bayındır, A. (2021). *Osmanlıda Piyade sınıfı askerlerin eğitimi*, Hiper yay. İstanbul.

(Şekil 17 H) (Şekil 18 B) (Şekil 18) Burum Horoz Kaması.

(Şekil 20) Çakmak tırnağını terkip eden parçalar. Tulumpa-Tetik askısı Tetik-tetik yayı-Tırnak askısının üstten görünüşü. Tulum (Şekil 24) Kaşık sürmesi (Şekil 26) Tırnak yayının üstten görünüşü. Tazik noktaları. Tetik Anahtarın sağdan görünüşü (Şekil 52) Kaşık.]

(Şekil 12) Meme, Yan Mandallı Diş (Şekil 19) (Şekil 22) Pafta Uçlu Yay (Şekil 23) Kaşık-Kaşığın soldan görünüşü. Mekanizma kısmında olduğu halde horozun kurulmuş olduğu va-ziyeti gösterir anahtar.

(Şekil 27) Anahtar Yayı-Anahtar-Emniyet Tetiği Kanadı (Şekil 28A) Kurşunlu Fişek (Şekil 28 B) Kurşunlu Fişek (Şekil 92) Kurşunsuz Fişek (Şekil 31) Tâlim Fişegi (Şekil 30) Kurşunsuz Fişek

Ek 2: Henry-Martini ve Aynalı Martin foto örnekleri.

Fotoğraf (a): Henry-Martini tüfeğinin genel görünümü

Kaynak: https://battlefield.fandom.com/wiki/Martini-Henry?file=Martini-Henry_IRL.jpg / Erişim tarihi: 10.09.2022.

Fotoğraf (b): Afyon işi gümüş kakma Aynalı Martin, 96 cm.

Kaynak: <https://www.pingudumuzayeda.com/en/product/2272709/ottoman-shotgun> / Erişim tarihi: 10.09.2022.